

A szabadság témájával foglalkozni lehetetlen vállalkozásnak tűnhet, és lehet, hogy az is. Nem véletlen, hogy örökké visszatérő, és máig is lezáratlan témája a filozófiának, a pszichológiának és a társadalomtudományoknak. Ez persze azt is jelenti, hogy az embert még látzólagos megoldhatatlanságában is szüntelenül izgatja szabadságának kérdése – amit ha egészében nem is, de talán apró falatokban meg tud emésztetni. Az alábbi írás tárgya a szabadság ilyen „apró falatja”, a döntés és a szabadság viszonya. Egy kijelentés és számos kérdés, amit a kijelentés felvet. A kijelentés így hangzik: Az ember döntései révén válik egyre szabadabbá. A kérdések közül pedig, íme, néhány: Nem akkor szabad-e az ember, ha nem kényszerül döntésre? Ha valami mellett döntünk, nem szabadságunkat csorbítjuk-e azzal, hogy megfosztjuk magunkat a további lehetőségektől? Szabad-e az ember, ha nem képes azt tenni, amit akar?

A döntés és szabadság vizsgálatakor különböző megközelítési lehetőségek kínálkoznak.

- Egyrészt vizsgálhatjuk azt, hogy a lehetőségek/meghatározottságok világában az ember akaratának van-e, és ha igen, mekkora a szabadsága. Ez az ember akarat szabadságának vizsgálata.
- Másrészt vizsgálhatjuk azt is, hogy az ember cselekedetei mennyire képesek követni az akaratát. Vajon képes-e az ember mindig azt tenni, amit akar? Vagy olykor megszenvedti, hogy azt teszi, amit nem akar (nem szeretne)? Ez az ember cselekvése közben átélt szabadságának¹ vizsgálata.

Ebben az írásban kísérletet teszek arra, hogy megvizsgáljam az ember akaratának és cselekvésének egyezése közben átélt szabadságélményét.

Bóta Tibor

A döntései révén szabaddá váló ember

I. A valódi és/vagy az értelmes döntés

Sokféle döntés létezik. Az ember dönthet ösztönösen/reflexszerűen, dönthet betanult viselkedési sémák szerint, dönthet külső/belső kényszer hatására, dönthet személyiségkarakteréből adódóan. De hozhat valódi, illetve valódi és értelmes döntéseket is.

A valódi döntés

Az ember döntéseivel kapcsolatban beszélhetünk valódi, illetve valódi és értelmes döntésről. Az értelmes döntés mindig valódi, de a valódi döntés nem mindig értelmes.

Egy döntés akkor valódi, ha a következő összetevőket tartalmazza:

- szabad döntési lehetőség (lényünkön kívüli, döntésünket befolyásoló külső kényszernélküliség /a továbbiakban csak „külső kényszer”/),
- megköötöztség-mentesség (lényünk szabadsága, döntésünket befolyásoló belső kényszernélküliség /a továbbiakban csak „belső kényszer”/),
- dinamikus személyes értékrend (amely a döntési szempontokat szolgálhatja),
- helyesen működő mérlegelő tevékenység (amely képes a döntési szempontoknak a lehetőség szerinti legelfogulatlanabb, helyes mérlegelésére).

Természetesen a döntési helyzet maga is egy kényszer (döntési kényszer). Hiszen ha valaki nem kerül döntési helyzetbe, miért is döntene? De ez a döntési kényszer nem a döntést – annak tartalmát – befolyásolja, hanem csak a döntés meghozatalára szólít fel.

A szabad döntési lehetőség (külső kényszernélküliség)

Az ember szabad döntése szempontjából igen fontos, hogy minden

(tőle független) külső kényszer nélkül, szabadon tudjon dönteni. (A külső kényszerek igen sokfélék lehetnek. Külső erős fenyegetettség, pl. zsarnokság esete; rendkívüli körülmények, pl. erős viharban a tengeren a kormányos – az emberi élet érdekében – ha szükséges, kidobja a vízbe még az esetleg értékes rakományt is...)

Szabad döntési lehetőségéhez az embernek szüksége van arra is, hogy több (ténylegesen jelentkező, és megközelítően egyenértékű) lehetőség között tudjon választani (valódi választási lehetősége legyen).

Megköötöztség-mentesség

(lényünk szabadsága,

belső kényszernélküliség)

Ahhoz, hogy az ember szabadon tudjon dönteni, szüksége van belső kényszernélküliségre is. Az ember belső kényszerei elsősorban lélektani eredetűek (erős belső hajlam, szükséglet, /érzék/ vágy, függőség...). Döntést befolyásoló korlátok a döntést megelőző (a döntési szituáció megismerését célzó) ismerethiányunkból is származhatnak. Belső szabadság nélkül az ember nem tud mit kezdeni a választási szabadságával. Ilyenkor az ember *Sartre* szavaival élve „szabadságra kárhoztatva” éli az életét. Az ember megköötöztség-mentességének egyik speciális területe a kockázatvállalási készség (tekintettel arra, hogy valódi döntési helyzet kockázat nélkül nem létezik).

Dinamikus, személyes értékrend

A valódi döntéshez szükséges, hogy az ember rendelkezzen dinamikus, személyes értékrenddel. De mi is az a személyes értékrend? A személyes értékrend az ember saját értékeinek önmaga által rendezett összessége, amely korábbi belső és külső ismereteinek, tapasztalatainak

¹ A cselekvése közben átélt szabadság nem keverendő össze az ember cselekvési szabadságával, ami cselekvési lehetőségeinek halmaza.

² *Jean-Paul Sartre* francia dráma- és regényíró, az ateista egzisztencializmus képviselőjeként a 20. századi francia filozófia vezéralakja.

szintézisét is tartalmazza. (Az értékek fogalmának tisztázására még visszatérünk.) Ezek együttese szolgáltatja az embernek az egyre bővülő döntési szempontokat. Természetesen törekednünk kell értékrendünk stabilitására, de értékrendünk soha nem válhat statikussá. Nyitott kell, hogy maradjon új értékek befogadására és korábbi értékeink felülvizsgálatára, ezért a „dinamikus” jelző.

A helyesen működő mérlegelő tevékenység

A helyesen működő mérlegelő tevékenység arra törekszik, hogy az ember dinamikus változó értékrendjét figyelembe véve, a döntési szempontokat lehetőség szerint a legelfogulatlanabban mérlegelje. Ennek során a nyitottságnak igen komoly szerepe van. A helyesen működő mérlegelő tevékenységnek még további jellemzői is vannak, amelyekre még később kitérünk.

A fentiek értelmében *valódi döntés* csak úgy születhet meg, ha külső/belső kényszer nélküli állapotban az ember figyelembe veszi a maga dinamikus értékrendjét, és közben elfogulatlanra törekvő mérlegelést is végez.

A valódi és értelmes döntés

Az ember szabadságtudata feltételesen értéktudatának következménye.

Az ember nemcsak szabadon akar dönteni (azaz valódi döntést hozni), hanem az érték (általa értéknek hit dolog) mellett is akar szabadon dönteni.

Mik ezek az értékek? Az ember elsősorban saját életét, létét tartja a legnagyobb értéknek, de hozzá közelínek megélt embertársai élete is komoly érték számára, és a kör tovább bővíthető. Ezenfelül persze sok más olyan dolog is érték az ember számára, amelyet a *hasznos, szép, jó, igaz és szent* fogalmai próbál körülírni. Az értékek melletti döntéseit értelmes döntéseknek éli meg az ember, mert azok védik az értékeit. Az ember valódi döntése akkor válik valódi és értelmes döntéssé, ha helyesen működő mérlegelő tevékenységének egyik alapkérdése az, hogy döntése mennyire szolgálja értékeit. Az ember értékeit szolgáló, azt védő, erősítő döntései értelmesek, az értékei elleni döntései értelmetlenek.

A valódi és értelmes döntés tehát az, amelyet az ember külső és belső kényszer nélkül hoz meg, és amely ezenfelül az értékeit is szolgálja.

II. A döntéshez való viszonyulás dilemmái

A döntéstől menekülő ember

Furcsa, szinte megmagyarázhatatlan kettősség figyelhető meg az emberben. Alapjában véve lényének minden porcikájával törekszik a szabadságra, s ugyanakkor valamiféle félelem, menekülésérzés is megjelenik az emberben a szabadsága kapcsán. Feltehetően ilyenkor nem a szabadság, hanem – talán tudattalanul is – a döntés lehetősége/kényszere elől menekül. Mindenesetre az emberben megfigyelhető az ösztönös késztetés arra vonatkozóan, hogy döntése szabadságát (akarata szabadságát) egy erős, biztos valakire bízza, akit követve könnyebben eligazodhat, és biztonságban érezheti magát. Ezt a döntés elől való menekülési attitűdöt az ember kényelemszeretete is felerősít(heti).

A szabadságot hirdető Jézus úgy akarta a törvényt tökéletesíteni, hogy a hangsúlyt cselekedeteink indítékára tette, amely az ember belső világában található, és amelyet nem lehet szolgai módon, gépiesen „betanulni” úgy, mint a külső törvény előírásait. Jézus felszabadítani jött az embert, megszabadítani attól a mélyen ösztönös törekvésétől, hogy az ember lemondjon a döntés szabadságáról, és előírások vagy valamilyen tekintély szolgálatába álljon.

Az Egyház sajnos elárulta Jézusnak ezt a felszabadító törekvését. Nemcsak iránymutatást és eligazítást kíván nyújtani bizonytalan hívei számára, de egyre jobban meg is akarja határozni hívei cselekvési lehetőségeit. Ezzel egyrészt kiszolgálja híveinek „külső fix pont”-igényét, másrészt infantilizálja híveit. Karamazov testvérek c. regényében Dosztojevszkij csodálatosan festi le a fenti árulást. A főinkvizitor négyszemközt próbálja meggyőzni az ismét megjelenő, szabadságot hirdető Jézust, hogy lássa be: tévedett, csődöt mondott, hisz az embernek elemi szükséglete, hogy felsőbb hatalom alá vesse magát (szabadságát). Az Egyház pedig az erre legalkalmasabb irányító hatalom.

A külső fix pontra vágyó ember igényét kihasználva, különböző csodákat ígérő technikákkal, kész receptjeikkel sajnos olykor a modern szellemi irányzatok is kereső emberek so-

kaságát fosztják meg döntésük szabadságától.

A döntés előtt álló ember bizonytalansága

A bizonytalanságnak többféle indítéka lehet.

A döntést megelőző kereső bizonytalanság előítélet nélkül igyekszik felderíteni tényleges választási lehetőségeit és értékelési szempontjait. Ez a kereső bizonytalanság a nyitottság jele, amely nagy érték az ember életében, és valódi szabadsága lehetőségének egyik alappillére.

A döntés során szükséges mérlegeléssel kapcsolatban azonban ki kell térnünk egy – a döntési szabadságunkat komolyan veszélyeztető – magatartásformára, a hezitálásra, a latolgatásra, a tétovázásra. A latogató és halogató típusú ember (Fabius Cunctator) mindig arra vár, hogy mindenben biztos legyen, és végül soha nem tud eljutni a döntésig. Aki csak latolgat, de nem dönt, nehogy elveszítse választási lehetőségét, annak csupán szabadsága lehetősége marad meg, hisz a döntéstől való félelem rabja marad.

Az az élet, amely nem vállalja a döntést, annak következményeit és kockázatát, nem sokat ér. A szabadságnak ez a fajtája csak illúzió, mert döntés nélkül csak lehetőség a szabadság.

A valódi döntéssel együtt jár a kockázat. Az a döntés, amelynek nincs kockázata, nem valódi döntés. A kockázat pedig bizonytalanságot (egyfajta ismerethiányt) feltételez. Ha mindent ismerek, mindenben biztos vagyok, azaz a döntés evidens, kínálja önmagát, akkor értelmetlen döntésről beszélni.

III. Az ember szabadságsávja

A szabadságsáv

Az ember nemcsak szabadságát tapasztalja meg, hanem annak korlátait, meghatározottságait is, amelyek egy tartományt (szabadságsávot) jelölnek ki az ember szabadságának. Az ember szabadságának korlátai (meghatározottságai) eléggé sokfélék lehetnek.

- Az ember immanens létét/döntéseit befolyásoló korlátok: természeti törvények, örökölt genetikai meghatározottságok, biológiai, pszichológiai adottságok, szükségletei, környezeti szociális hatás... De léteznek másfajta korlátai is az embernek, amelyek megerősítő, védekező mechanizmusai, illetve megküzdési stratégiái közben keletkeznek.

- Az ember transzcendens létét/döntéseit befolyásoló korlátok (meghatározottságok): természetfeletti létezésének törvényei, feltehetően személyes küldetésének meghatározó szerepe. Lélektani megközelítésben pl. a tudattalan (ezen belül is a kollektív tudattalan), ill. az archetipusok hatásai. Ezek – az ember transzcendens létét befolyásoló korlátok/meghatározottságok – sokkal nehezebben fogalmazhatók meg, és gyakran inkább csak valószínűsíthetők. A keresztény hagyomány szerint a Teremtő egyik lényegi jellemzője a szeretet. A Teremtő teremtési szándékában is feltehetően a szeretetet továbbadása játszott döntő szerepet. Eme feltételezett állításnak a valószínűségét Jézus tanításának tartalma csak tovább erősítette. Ennek értelmében az embernek a szeretetet megvalósítására való törekvése egyike lehet transzcendens meghatározottságainknak.

Ezen szabadságkorlátok birtokában minden egyes ember rendelkezik egy úgynevezett „szabadságsávval”, amely sávnak (nem feltétlenül tudatos, de tartósan átléphetetlen) alsó és felső határa van. Az ember nem tud (akar) pl. bérgyilkossá zülteni, mert ez alatta volna szabadságsávja alsó határának. Vagy a szellemóriásokat megcsodálhatja ugyan, de követni nem képes őket (cselekvési szabadság), mert ők (kéességeiket tekintve) szabadságsávja felső határa felett vannak.

Az ember evilági szabadságsávjának korlátait döntései során persze áthághatja (azaz dönthet korlátait figyelmen kívül hagyva), de ebben az esetben megnehezíti/kockáztatja immanens létét, esetleg értelmetlenül bele is pusztul (pl. a gravitációt figyelmen kívül hagyva leugorhat a szakadékba, de belepusztul).

Az ember transzcendens értékei érdekében esetenként figyelmen kívül hagyhatja immanens szabadságsávjának korlátait (a vértanúk esete). Transzcendens szabadságsávjának korlátait azonban (ha értelmesen akar élni szabadságával) soha nem lépheti át döntései során.

A megváltoztathatatlan

problémája

Az ember szabadságsávjának határait, ill. a határokon túli tartományt mint megváltoztathatatlant

érezkeli, olyasminek, amin nem áll módjában változtatni. Ilyenek: a rá ható természeti és természetfeletti törvények, az ember karaktere, lelki alkata, egyes biológiai alkati adottságai (pl. testmagassága), de személyes környezetében is vannak ilyen meghatározottságok (pl. szülei, testvérei.)

Az ember tudata talán könnyebben elfogadja (vagy csak belátja?) a megváltoztathatatlant, de vágyai/érzelmei számára ez az elfogadás sokkal nehezebb feladat. Az ember megtapasztalja, hogy mennyire meg tudják kötözni azok a megváltoztathatatlan adottságai, amelyeket nem képes a tudomásul vételen túl is elfogadni. *Seneca*³ találóan fogalmaz: „Ha beleegyezel végzetedbe, akkor vezet, ha nem egyezel bele, akkor kényszerít.” Itt csak egyetlen út marad: a beleegyezés, azaz a valódi elfogadás.

A megváltoztathatatlan elfogadását úgy is nevezhetnénk, hogy az az ember szabadságsáv-határainak, ill. a határon túli tartomány értelmi és érzelmi elfogadása. Itt a passzív tudomásulvétel biztosan nem elégséges. De mit jelent a valódi elfogadás. Egyrészt azt, hogy az ember tudata nem tagadja tiltakozva a megváltoztathatatlan létét, illetve nem viselkedik úgy, mintha az nem létezne (nem él álomvilágban). Másrészt érzelmileg is van az embernek teendője; megkeresheti például egy nem kívánt karaktervonásával kapcsolatban azt, hogyan lehetne azt úgy felhasználni, hogy többé már ne csak annak „keserű” ízét érezze, hanem a – sikeres felhasználást követően – hasznosságát is. Így képes az ember az elméjében átformálni azt a képet önmagáról, amely korábban megváltoztathatatlanak hitt és kellemetlennek megélt adottságáról rajzolódott ki. A képek és az ezekből felépülő sémák, mintázatok igen fontosak, mert ezeken keresztül észleli az ember a világot, és ily módon megszerzett ismereteinek megfelelően hozza meg újabb döntéseit. (Ezt egy előkészületben lévő írásomban részletesen fogom tárgyalni.)

A „megváltoztathatatlan” dologhoz való ilyen hozzáállásával az ember – mivel aktív beleegyezésével, elfogadásával már ő is hozzájárult azok létehez – olyan világba érkezik, ahol már *nem csupán a tőle független meghatározottságok léteznek.*

IV. A cselekvés közben átélt szabadságélmény

Cselekvés közben az ember megtapasztalja, hogy vannak olyan cselekedetei, amelyek felszabadítják, viszont mások éppen megkötöztetik. Mondhatjuk-e azt, hogy amikor a döntését követően, az azal megegyező cselekedete közben az ember jóleső, felszabadító érzést érez, tapasztal meg, a szabadságát éli át?

A jó szándékú ember régi problémája az „akarom a jót, s a rosszat teszem”. *Rousseau*⁴ így fogalmaz: „Az ember szabadsága nem azon múlik, hogy azt csinál, amit akar, hanem hogy nem kell azt tennie, amit nem akar.” Amikor akarjuk a jót, de mégsem tesszük (nem tudjuk tenni), akkor pont annak a kínzó érzését éljük át, hogy azt tesszük, amit nem akarunk. Milyen nagyszerű érzés, amikor azt érezhetjük: igen, most azt tesszük, amit akarunk. Képesek vagyunk rá, nem gátol meg benne semmi, azaz szabadok vagyunk arra, hogy valami céljainkba/terveinkbe/reményeinkbe illőt megtegyünk. Ilyenkor éljük át szabadságvágyunk teljesülését.

Az ember cselekvése közben átélt szabadságélménye természetesen csak akkor hiteles, ha olyan döntést követő cselekedetről van szó, amelyet az ember valódi választási lehetőségei közül, akarata szabadságának használatával hozott meg. A kettő együtt adhatja csak meg a hiteles és valódi szabadságélményt.

V. Hogyan szolgálják döntéseink a szabadságunkat?

Az igent mondás szabadsága

Ha az ember nem dönt (nem használja szabadságát), akkor szabadságának csak a lehetősége marad meg (szabadságának csak elméleti értéke van). Amikor az ember dönt, döntését követően cselekedetei közben szabadságélményt él át. Szabadsága lehetőségéből valósággá válik. Szabadságának elméleti értéke ekkor gyakorlati értékévé válik.

Az ember élete döntések sorozatából áll. Döntései révén egyre gyakrabban átélheti szabadsága (valósággá válásának) élményét, így egyre gazdagodik szabadságélménye, s ezáltal egyre szabadabbnak érzi önmagát.

Minden döntés választás. A döntés tárgyára igent vagy nemet mon-

³ *Lucius Annaeus Seneca* római sztoikus filozófus, drámaíró és államférfi. Jézus kortársa.

⁴ *Jean-Jacques Rousseau* svájci filozófus, író és zeneszerző, a francia felvilágosodás egyik kiemelkedő alakja.

dás. De igenjeink súlya között jelentős eltérés lehet. Az ember választhat egyszerűen a lehetőségei közül (persze minden esetben ezt teszi), de mondhat IGEN-t is választása tárgyára. Egy példával illusztrálva: A párválasztási döntés során nemcsak egyszerűen a lehetőségei közül választ az ember, hanem a másik személyére mond IGEN-t. (Nemcsak azért választja az ember a párját, mert a választékból ő lett a nyerő, hanem azért is (ill. elsősorban azért), mert úgy érzi, hogy ő az, akit régóta keresett, akiben megtalálta mindazt, amit keresett, aki számára az „egyetlen”).

Ha az ember valamire/valakire IGEN-t is mond, akkor *összekapcsolja az életét* azzal, amire/akire igent mondott, és ezáltal *elkötelezettjévé* válik igent mondásának tárgya iránt. Ez az IGEN az elköteleződés igenje. Az önmagát valamire szabaddá tévő szándék igenje, a *VALAMIRE* való szabadság igényének jele.

Az így kimondott IGEN csak akkor lesz valódi, ha NEM-et is tartalmaz. Vagyis ha valamire IGEN-t mond az ember, NEM-et kell mondania magára az adott döntési szituációra, és közvetve a választási lehetőségek összes többi elemére is. (Bizonyos értelemben még ez a NEM is lélektani szabadságát fokozza, mert megszabadítja az elutasított lehetőségek befolyásától.) Az ilyen NEM-et mondás nélkül az IGEN nem teljes értékű (nem valódi) IGEN. A kettő egymástól elválaszthatatlan.

A nemet mondás szabadsága

Nemet mondhat az ember magára a döntési szituációra, azaz elutasítja a döntést, mert talán fél a döntési kényszertől, és ezért nem akar dönteni. (Ebben az esetben csak szabadságának lehetősége marad meg, és feltehetően továbbra is rabja

marad döntési kényszerének.)

Nemet mondhat az ember a döntés során is, ha lehetőségei közül egyiket sem tartja értéknek, vagy legalábbis eléggé értéket képviselőnek. (Az ilyen döntés valódi, és mivel saját értékrendjébe nem illőt tagad, értelmesnek is tekinthető.)

Létezik a nemet mondásnak egy olyan fajtája is, ahol a „nem” csupán a tiltakozást, a tagadást jelenti, és a visszautasítás, a szembeszegülés hatalmát fejezi ki. (Lehetséges persze, hogy az ember ebben az esetben is először igent mond ki magára a visszautasításra, azaz mindenféle függőség, meghatározottság elutasítására.) Az így kimondott „nem” csak a *VALAMITŐL* (a visszautasított dologtól) való szabadságot képes megadni. Jóllehet a tagadás szabadsága is valódi szabadság, de mivel a döntés teljes elutasításában a mindent tagadás, azaz az ember értékei is benne vannak, az ilyen döntés nem értelmes döntés.

A döntései révén

szabaddá váló ember

Ha az ember nem dönt, akkor csak szabadságának lehetőségét képes birtokolni. Döntéseit követően, cselekedetei közben átélheti azt a szabadságot, hogy semmi nem kényszeríti arra, hogy azt tegye, amit akar. Képes azt tenni, amit akar. Ezt az élményt mint szabadságvágya teljesülésének megtapasztalható igazolását (lehetőség szintű szabadsága megvalósulását, mint megélt valóságot) éli át. Elete egyre több területén megtapasztalhatja ezt az élményt, és vele együtt szabadsága gazdagodását. Tágul szabadság-élménye közben az emberben megfogalmazódik egy gondolat: Lehet, hogy szabadságának folyamatos gazdagodása transzcendens létezésének egyik feladata is lenne? (Ezzel a gondolattal összecseng az a zsidó-keresztény elképzelés, hogy nem istenképűnek (feltehetően szabadnak), hanem istenképűsége (azaz szabadságra) lettünk megteremtve.)

Ez az egyre szaporodó szabadságélmény egy idő után túljut a különálló szabadságélmények megtapasztalásán, és állapottá, vagy inkább egy folyamat jelzésévé válik, a szabaddá válás folyamatának jelzésévé. Aki szabadnak gondolja magát, annak rá kell ébrednie, hogy az ember soha nem mondhatja azt, hogy SZABAD, hanem csak azt, hogy egyre szabadabbá VÁLIK, napról napra kicsit jobban szabadítja

fel önmagát; ezért az ember szabadsága helyett célszerűbb lenne az ember felszabadulásáról beszélni, ami lassú folyamat.

Aki a szabadság mellett dönt, az olyan világba érkezik, ahol a tőle független meghatározottság mértéke egyre csökken, és ahol egyre több ön-meghatározottság („autodetermination”) érvényesül. Ebben az „új” világban az ember egyre jobban meghatározójává válik önmagának. Paradox módon *minél szorosabb az ember ön-meghatározottságának mértéke* (önkorlátozása), *annál szabadabbá válik* (az általa akart cél megvalósítása számára). (Vö.: a „széles út”-nak nincs, csak a „keskeny út”-nak van perspektívája, célja.)

Az önmeghatározás, az önmagát korlátozás elképzelését több ezer éves szellemi hagyományaink is ismerik és használják. A zsidó-keresztény hagyomány szerint a Teremtő a teremtés aktusában – adott mértékben korlátozott szabadságú, de – szabad embert teremtett. Miközben az embernek szabadságot adott, ezzel saját szabadságát is korlátozta. (A teremtés végső célja az ember számára megismerhetetlen, csak elképzelései lehetnek róla.) Próbáljuk meg a teremtést csupán a szabadság szemszögéből, és természetesen az emberi logika alapján megvizsgálni. A Teremtő mint Abszolútum mondhatta volna, hogy ő a világ legszabadabb lénye, mégis teremtett. Ennek logikailag csak az lehet az indoka, hogy a Teremtő valamilyen – az elképzelései szerinti – CÉL érdekében döntött a saját szabadságát korlátozó teremtés mellett. Ha ezt elfogadjuk, akkor megállapíthatjuk, hogy a Teremtő ezt is megtehetette, az ő szabadsága még az önkorlátozás szabadságát is magába foglalta.

A szabadság nem adomány, hanem feladat, nem önző élvezet, hanem állandó kihívás. Az ember feladata az, hogy szabaddá váljon! A szabadság önmagában nem elegendő érték, nem is lehet cél, hanem azt egy „végső cél” (értékteremtés, értékmegóvás) szolgálatába kell állítania az embernek.

Az értékek melletti döntései (IGEN-t mondásai) által elkötelezetté váló ember szabadsága a lehetőségéből valósággá vált, értékes szabadság.

Forrás: Koinónia, 2014/8-9

